

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU

Ana Krmpotić

**POSJET DJECE PREDŠKOLSKE DOBI IZLETIŠTU
JANKOVAC, PARK PRIRODE PAPUK**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU

Diplomski studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

**POSJET DJECE PREDŠKOLSKE DOBI IZLETIŠTU JANKOVAC,
PARK PRIRODE PAPUK**

DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Ekologija za održivi razvoj

Mentor: prof.dr.sc. Irella Bogut

Student: Ana Krmpotić

Matični broj: 561

Osijek, 2018.

SADRŽAJ

Sažetak.....	1
1. UVOD	2
2. EKOLOŠKI ODGOJ-ODGOJ ZA MIR.....	3
3. POSJETI S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI	7
4. PARK ŠUMA JANKOVAC	12
4.1. Kako do parka?	12
4.2. Pravila.....	12
4.3. Iz prošlosti Jankovca.....	13
4.4. Geološki mozaik Jankovac	14
4.5. Voda koja život znači	15
4.6. Grofova poučna staza na Jankovcu	16
4.7. Geološka poučna staza Rupnica i Poučna staza Stari hrastovi.....	17
5. ORGANIZACIJA POSJETA.....	19
6. AKTIVNOSTI PRILIKOM POSJETA	20
6.1. Igre i aktivnosti o biljnom svijetu	20
6.1.1. 1. aktivnost: Prvi susret s drvetom	21
6.1.2. 2. aktivnost: Moje drvo	21
6.1.3. 3. aktivnost: Razvoj drveta.....	21
6.1.4. 4. aktivnost: Dnevnik drveta	21
6.1.5. 5. aktivnost: Krošnja drveta.....	22
6.1.6. 6. aktivnost: Ja sam drvo	22
6.2. Aktivnosti izoštravanja sluha	22
6.2.1. 1. aktivnost: Osluškujem drvo	22
6.2.2. 2. aktivnost: Zvukovi iz različitih zona	23
6.2.3. 3. aktivnost: Predstava u šumi	23
6.3. Izoštravanje osjeta opipa	23

6.3.1. 1. aktivnost: Kora drveta	23
6.3.2. 2. aktivnost: Skupimo nešto iz šume	23
6.4. Aktivnosti izoštravanja osjeta mirisa	24
6.4.1. 1. aktivnost: U potragu za mirisom	24
6.5. Aktivnosti o životinjama	24
6.5.1. 1. aktivnost: Hranimo ptice	25
6.5.2. 2. aktivnost: Osluškujem glasove	25
6.5.3. 3. aktivnost: Nastamba za životinje	25
6.6. Aktivnosti na vodi.....	25
6.6.1. 1. aktivnost: Vožnja kanuom.....	25
6.6.2. 2. aktivnost: Kušanje vode.....	26
7. ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA	28
Abstract	29
PRILOZI	30

Sažetak

Dječji je vrtić, uz obiteljsko okruženje, prvi poticaj dječjeg integriranog razvoja. U njemu se, uz sve ostale odgoje provodi i ekološki odgoj, kojemu je cilj razumijevanje prirodnih procesa i njihove uzajamne ovisnosti, te izgradnja stavova i pozitivnog odnosa prema okolišu. Predškolska institucija i odgojitelji postavljaju i osiguravaju određeni kontinuitet u razvoju ekološke osjetljivosti, i to polazeći od razvojnih mogućnosti i stvarnih ekoloških iskustava djeteta. Djeca uče stjecanjem iskustva i zbog toga je važno organiziranje i različitih posjeta, koji djecu pružaju učenje iz prve ruke. Uz organiziran posjet koji izletišta sa svojim osobljem pruža posjetiteljima, posjet izletištu Jankovac zamišljeno je kao iskustveno učenje, koje kroz različite aktivnosti pomaže djeci da shvate kakve prirodne ljepote izletišta pruža i u djeci probudi ekološku svijest o veličanju i čuvanju svega što je priroda stvorila.

Ključne riječi: djeca predškolske dobi, izletišta Jankovac, posjet, učenje iz prve ruke

1. UVOD

Odgojno-obrazovna ustanova nije jedino mjesto u kojem djeca trebaju učiti. Djeca predškolske dobi teško shvaćaju priče, lakše uče iz iskustva, s nekog novog mjesta. Zbog toga je veoma važno već u najranijoj dobi organizirati razne posjete, posebno u prirodu, koji djeci omogućuju da iz prve ruke upoznaju prostor i ono što on nudi. Posjeti su važni zbog dječjeg burnog razvoja. Osim pedagoškog karaktera posjeti imaju i rekreativno-zabavni karakter. Za vrijeme šetnje djeca imaju mnogo mogućnosti samostalnog pronalaženja objekta i pojava za promatranje, igru, eksperimentiranje i provjeravanje, te tako utvrđuju i proširuju stečena iskustva.

Organiziran posjet izletištu Jankovac odabrala sam zbog blizine svog stanovanja. Često sam ondje odlazila s roditeljima i vrtićem u koji sam išla, ali uvijek mi je nešto nedostajalo.

U to vrijeme, organizirani posjeti, vođeni stručnim osobljem njihovih zaposlenika, nije bilo moguće. Danas to nije tako. Postoji mogućnost organiziranja posjeta uz adekvatnu pratnju osoba kojima je cilj da na djeci prihvatljiv način dopru do djece i potaknu ih na osvještavanje ekološke svijesti. Uz to, zamislila sam i niz aktivnosti kojima bih nastojala poticati dječji ekološki razvoj i brigu o prirodi i prirodnim ljepotama koje izletišta nudi.

Izletišta je prirodno obogaćeno raznim poučnim detaljima, kulturnom baštinom, biološkom raznolikošću, te na taj način potiče i razvoj turizma.

Ugodno prirodno okruženje uz brojne turističke sadržaje privlači mnoge posjetitelje na prostor Parka prirode Papuk. Grofova poučna staza posjetiteljima omogućuje pristup najljepšim prizorima Jankovca, u kojoj se nalaze jezera, potok, grobnica Josipa pl. Jankovića, stoljetna bukova šuma i slap Skakvac. Također, ondje se nalazi i poučna staza za osobe s posebnim potrebama, a uz desnu obalu Jankovačkih jezera postavljena je kraća poučna staza s tablama na Brailleovom pismu. Ondje se nalazi i dječje igralište, koje djeci omogućuje nesmetanu i samostalnu igru, te kanui koji omogućuju kretanje jankovačkim jezerom.

2. EKOLOŠKI ODGOJ-ODGOJ ZA MIR

Ekološki odgoj, kao namjerni utjecaj na razvoj ekološke svijesti pojedinca, s jedne strane je usmjeren na razvijanje pozitivnih i humanih stavova i ponašanja prema okolišu, a s druge strane na ispravljanje već usvojenih pogrešnih gledišta, postupaka i akcija koje dijete stječe i razvija pod utjecajem nenamjernih odgojnih čimbenika. (Uzelac, 1990)

Uzelac (1990) navodi da je cilj ekološkog odgoja pridonijeti razvoju pojedinca koji je svjestan ovisnosti čovjeka i okoliša, razvoju populacije koja brine o okolišu i ne zanemaruje njegove probleme, koja ima znanja, stavove, motivaciju i vještine da individualno i u zajedništvu djeluje u cilju rješavanja postojećih problema i prevencije novih. Da bi se to postiglo, ekološki odgoj mora započeti u najranijoj dobi djetetova života i trajati cijeli život. Cilj ekološkog odgoja je razumijevanje prirodnih procesa i njihove uzajamne ovisnosti, te izgradnja stavova i pozitivnog odnosa prema okolišu u praksi, u akciji i u življenju.

Zadatak ekološkog odgoja na razini stjecanja znanja je pružiti djeci i mladima temeljna znanja o problemima okoliša (o tome kako oni nastaju, kako se mogu riješiti, koja je uloga stručnjaka, a koja svih drugih ljudi u prevenciji ugrožavanja i u zaštiti okoliša). Zadatak ekološkog odgoja na razini stjecanja vještina je razvijati vještine prepoznavanja, sprečavanja i ispravljanja zlouporabe okoliša; te stjecati praktično iskustvo u rješavanju problema. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

Međutim, postavlja se pitanje kako maloj djeci približiti razumijevanje potreba našeg okoliša. Oni trebaju konkretna iskustva, te je prevladavanje tog problema moguće samo ako se problematici okoliša pristupi više sa stajališta odgoja nego samo sa stajališta stjecanja znanja. Naglasak treba staviti na stjecanje izravnog iskustva "iskustva iz prve ruke", te na samostalno i spontano otkrivanje svijeta koji počinje u prirodnoj znatiželji, nastavlja se na dječjim akcijama i završava "AHA!" doživljajem. Stoga se učenje mora temeljiti na istraživanju i temeljitom znanju o problematici, poticanju emocionalnog pristupa problematici, kolektivnom traganju za strategijama rješavanja problema. (Herceg, 2013)

Samo ekološki osviještena okolina ugradit će u dijete ekološko razmišljanje. Djeca mnogo uče oponašanjem odraslih, stoga poruke koje im se poručuju moraju biti promišljene i usmjerene na razvoj ekološke svijesti. Predškolska institucija i odgojitelji postavljaju i osiguravaju određeni kontinuitet u razvoju ekološke osjetljivosti, i to polazeći od razvojnih mogućnosti i stvarnih ekoloških iskustava djeteta. Ekološka dimenzija odgoja jedna je od aktualnih i bitnih karakteristika suvremene humanističko-razvojne koncepcije predškolskog odgoja. (Uzelac, Okoliš-obrazovanje-odgojitelji/učitelji, 1996)

„Ekološki odgoj nastoji integrirati razvijanje ekološke osjetljivosti i komunikacije djece i odraslih, pozitivno emocionalno ozračje, aktivno istraživanje i rješavanje djeci bliskih ekoloških problema“. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

Ekološki odgoj počinje još u obitelji, te zajedno s djecom treba često boraviti u prirodi, uočavajući s djecom njenu ljepotu, diviti se, brinuti se o biljkama i životinjama u vlastitom domu i izvan njega. (Herceg, 2013)

Ovisno o dobi djece nudi nam se mogućnost da kroz slikovnicu, igru ili kroz projekt istražujemo. Isto tako i igračka kao vjerni pratilac djetetova odrastanja može nositi ekološku poruku. Tako se na tržištu pojavio velik broj igračaka kojima je cilj da osim zabave pruže i obavijest o okolišu i djelotvornom načinu njegova očuvanja, npr. eko memory, razna lota i društvene igre s pravilima. (Uzelac, Okoliš-obrazovanje-odgojitelji/učitelji, 1996)

Sadržaji ekološkog odgoja se strukturiraju ovisno o dobi djece. Kada se radi o mlađoj djeci, naglasak je na razvijanju vještina očuvanja okoliša u svakodnevnom i djeci bliskom okruženju. Ekološki pojmovi najlakše se, s obzirom na razvojne osobine i potrebe djece predškolske dobi, ovladavaju izravnim iskustvom, tj. istraživanjem i ispitivanjem okoliša, kao i putem svih mogućih načina izražavanja onoga što se u tim procesima doživjelo i iskusilo. (Uzelac, Okoliš-obrazovanje-odgojitelji/učitelji, 1996)

Odgojitelj osigurava raznovrstan okoliš gdje će dijete izazvati na promatranje, postavljanje hipoteza, ispitivanje, istraživanje i eksperimentiranje. Zatim stvara psihološko ozračje da zapaža i podrži dječji interes za spoznavanjem i istraživanjem, da verbalno komentira nakon stvaranja opisanih uvjeta i pomnog promatranja djece u akciji. Potrebno je urediti i kontinuirano dopunjavati kutiće koji su dizajnirani tako da djeci omogućuju konkretno istraživanje i rješavanje problema i igru. (Uzelac, Okoliš-obrazovanje-odgojitelji/učitelji, 1996)

Vrste aktivnosti predškolskog djeteta u vrtiću koje se mogu provoditi u ekološkom odgoju: prepoznavanje različitih vrsta otpada, što je otpad i kako nastaje, upoznavanje s opasnom otpadom i znakovima opasnosti, što se zbiva sa smećem, upoznavanje odlagališta, recikliranje papira. Kada se govori o ekološkim aktivnostima, govori se o konkretnim sadržajima i ukupnih odgojno-obrazovnih nastojanja kojima se kod djece i odraslih razvija ekološka osjetljivost i ekološka svijest.

Kvaliteta odgoja i obrazovanja za ekološki odgoj podrazumijeva: razvijanje osjećaja i svijesti prema okolišu; povećanje znanja o ekološkim problemima; njegovanje pozitivnih stavova prema okolišu; razvijanje ekoloških vještina; stvaranje prilika za aktivno sudjelovanje i rješavanje problema okoliša.

Odgoj i obrazovanje utječu na razvoj ekološke osjetljivosti djece. To je stoga jer se unutar odgojno-obrazovnog sustava potiču dječje aktivnosti, samostalnost, suradnja i sloboda u iznošenju osobnih ekoloških viđenja i uvjerenja; omogućava se susret s različitim ekološkim ponašanjem i mišljenjem; razvija se ekološka kritičnost i stvaralaštvo.

Odgoj za mir i toleranciju je težak i odgovoran čin jer zahtjeva od odgojitelja da i sami budu osobe pravednog mira, tj. da razvijaju međusobnu suradnju i pomaganje. Tolerancija je prva ljudska oznaka takvog mira, jer je to osjećaj da i drugi trebaju živjeti i da najbolje žive u slobodi. Vrijednosti za koje se zalaže suvremeni svijet proizlaze iz temeljnih ljudskih potreba, a u sebi uključuju zadovoljavanje bioloških, socijalnih, psiholoških, intelektualnih i duhovnih potreba pojedinca. Da bi se netko zalagao za mir, suradnju i toleranciju mora razumjeti zašto je to važno, te u sebi pronaći razloge za takvo ponašanje. (Uzelac, Okoliš-obrazovanje-odgojitelji/učitelji, 1996)

Dijete mora biti u centru odgojnog rada. Ono je to koje se treba respektirati, kojeg se treba poznavati da bi mu se prilagodio način rada. Zato se nove metode odgoja moraju temeljiti na dječjoj aktivnosti, pri čemu uloga igre dobiva istaknuto mjesto. Aktivne metode moraju voditi računa o dječjem interesu. U radu treba polaziti od dječjeg iskustva, te se suvremeni odgoj mora temeljiti na sudjelovanju, suradnji, interakciji i međuodnosu svih sudionika odgojnog procesa i treba angažirati cijelu osobnost. S ciljem razvijanja kvaliteta osobnosti kao kreativnost, inicijativa, kritičnost, odgovornost, poštovanje i razumijevanje drugoga, tolerantnost i suradništvo potrebno je angažirati djetetove "glavu, srce, ruke" – kognitivno, afektivno, psihomotorno – odgoj i obrazovanje moraju angažirati cjelokupnu osobu. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

Da bi se utjecalo na stavove djece, te da bi se usvojio određeni kodeks ponašanja nije dovoljno da se djeca upoznaju s važnošću odgoja za mir već je potrebno da ga primjenjuje u svakodnevnom životu. Odgoj za mir i toleranciju treba počivati na nekoliko vrsta odgojiteljevog ponašanja. Prvi je oblik isijavanje pravednog mira, drugi je oblik savjetovanje i poučavanje putem ponašanja i posljedica što ih možemo doživjeti. (Uzelac, Okoliš-obrazovanje-odgojitelji/učitelji, 1996)

Cilj je da dijete vidi vlastito ponašanje i svoj odnos s drugima, da shvati važnost vlastitog djelovanja i stavova prema sebi. Samo spoznavanje prvi je korak u odgoju za mir. Ono vodi boljoj samokontroli i lakšem razumijevanju drugih. Potrebno je poticati komunikaciju jer je ona bitna za socijalizaciju. Važno ja da svako dijete ima priliku iznijeti svoje mišljenje i biti u situaciji da sluša i prati poruke drugog. Odgoj za mir uključuje razvijanje solidarnosti s različitim skupinama i pojedincima. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

U radu treba primjenjivati metode koje će kod djeteta poticati i razvijati znanje o sebi, tjelesne i intelektualne mogućnosti, vlastiti identitet i osjetljivost za potrebe drugih ljudi. Ovako se pokreću i cjelokupni kreativni kapaciteti djece i ona individualno ili u skupinama izgrađuju novi pogled.

Krajnji cilj i domet izgradnje kulture mira i tolerancije je djelovanje pojedinca u cilju humanizacije međuljudskih odnosa. Zadatak je svih da se zalažu za unutrašnji mir (uključivanje u skupinu, prihvaćanje drugih); mir s drugima (prijateljstvo, solidarnost); mir s prirodom. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

Danas se pojam ekološki odgoj zamjenjuje pojmom odgoj za održivi razvoj, kako bi se naglasila međuovisnost čovjeka i prirode, odnosno pristup prema kojem je cilj postizanje ravnoteže u kojoj se može razvijati svaki čovjek, ali i globalna zajednica.

Temeljni postulat odgoja za održivi razvoj, pa tako i ekološkog odgoja i odgoja za mir i toleranciju je: živjeti u skladu s prirodom, ljudima i samim sobom. Zato nam je potreban odgoj i obrazovanje koji promiču vrijednosti mira, tolerancije, nenasilja, demokracije i zaštite ljudskih prava. (Uzelac, Osnove ekološkog odgoja, 1990)

3. POSJETI S DJECOM PREDŠKOLSKE DOBI

Posjeti s djecom predškolske dobi su važni zbog burnog dječjeg razvoja i mijenjanja, pa su mogući i različiti pristupi djeteta istom djeliću okoline, različita čuvstvena reagiranja, iskustva i načini prerade i istraživanja.

Potrebe djeteta za bogaćenjem, upoznavanjem novoga i istraživanjem nije moguće zadovoljiti samo u roditeljskom domu i u predškolskoj ustanovi. Stoga se organiziraju posjeti djece raznim mjestima u okolini. Potreba kretanja, tjelesnog razvoja i boravka na zraku traži izlazak u vanjski prostor.

Različite životne zajednice u svijetu prirode i društva moguće je upoznati u njihovom prirodnom okruženju s dinamikom odnosa i zbivanja, koji nastaju u danim uvjetima, a koji su važni za spoznajno-doživljajne odnose. Djeca ostvaruju interakciju s okolinom što se odražava na njihov spoznajni, emocionalni i socijalni, te kulturološki razvoj. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

Dijete akumulira iskustva koja će se obogaćivati preradama i ekspresijom u različitim vidovima. Broj posjeta koje organizira predškolska ustanova ovisi o dostupnosti glede dobi djece, materijalnim uvjetima, ukupnoj odgojno-obrazovnoj vrijednosti, raspoloživu vremenu ustanove s obzirom na udaljenost objekta koji žele posjetiti i mogućnostima zaštite djece prilikom posjeta.

Djeca moraju više puta posjećivati isto mjesto. Takvi su posjeti važni zbog dječjeg burnog razvoja i mijenjanja, pa su mogući različiti pristupi djeteta, različita čuvstvena reagiranja, iskustva i načini izražavanja.

S djecom predškolske dobi posjećujemo prirodne znamenitosti, parkove, livade, polja, šume, farme, seoska dvorišta, ribnjake, obale rijeka, mora, vrtove, voćnjake, botaničke i zoološke vrtove, povrtnjake, kupališta. Dalje posjećujemo tržnice, trgovine, zdravstvene ustanove, ljekarne, pošte, banke, zdravstvene i redarstvene postaje, knjižnice, proizvodne objekte, kazališta, turističke i športske objekte, . . .

Izbor sadržaja može provesti ustanova u cjelini, ali i odgojitelj na temelju svoje prosudbe o dostupnoj i optimalnoj vrijednosti onoga što će se posjetiti.

Uvodni stupanj pripreme je odabir mjesta koje će se posjetiti. Odgojitelj mora biti posredno (razni usmeni i pismeni izvori) i neposredno (izravni uvid) obaviješten o mjestu posjeta, te o tome obavijestiti osoblje. Potreban je i izbor optimalnog vremena za posjet, te razgovor s roditeljima.

Odgojitelj može organizirati sakupljanje mapa, podataka s opisnim tekstovima, slikovnim elementima, audio i video kazetama, stihovima, pjesmicama i dr., što bi moglo dopunski poslužiti u raznovrsnim preradama i izražavanjima.

Dobro je reći kakav se odnos od njih prema djeci očekuje, osobito prema dječjoj radoznalosti, no naravno nije moguće predvidjeti što će ih djeca pitati. Odgojitelj će po potrebi pojednostavniti odgovore prilagođavajući ih stvarnim dječjim mogućnostima poimanja. Treba se dogovoriti što će se djeci demonstrirati i što bi oni mogli sami iskušati manipuliranjem i pokretanjem.

Također nije isto posjećuju li djeca mjesto prvi put ili su već tu bila ili je to posjet u nizu istovrsnih. Ako su djeca umorna ili zasićena posjet neće imati učinka. A ako su djeca još uvijek intenzivno angažirana preradom iskustva u koja je uključen prethodni posjet, ne bi trebalo forsirati novi. Može se jedino ponoviti posjet istom segmentu kako bi djeca potvrdila i proširila opseg prerade.

Dragocjeno je ako se ostvaruje niz posjeta kojima se iskustva povezuju: npr. nakon posjeta zdravstvenoj ustanovi posjetiti ljekarnu, pa biljnu ljekarnu; nakon posjeta zoološkom vrtu ili lovačkom muzeju posjetiti trgovinu ptica. Posjet likovnom izložbenom prostoru mora se dopuniti i obogatiti susretom s likovnim umjetnikom (kiparom, slikarom) po mogućnosti u njihovom radnom ambijentu.

Djeci prilikom posjeta treba osigurati da opažaju ono što je cilj posjeta ali i sve drugo što ih zanima. Treba se prilagoditi dječjem interesu, zajedno istraživati, čuditi se, obraćati im pozornost na bitne stvari, te ih poticati da postavljaju pitanja o onome što ih zanima kompetentnim osobama, te da sami objašnjavaju i zaključuju. Omogućiti djeci da i aktivno sudjeluju npr. neka na poštanskom šalteru zatraži tiskanice, neka osjeti težinu kacige vatrogasca ili palice policajca ili alatke u vrtu uz nadzor odgovornih osoba.

U tijek pripreme, kao i sam odlazak do destinacije posjeta, pripada i podsjećanje na ponašanje putem, kao i pri ulasku i susretu s osobljem koje će se zateći na mjestu posjeta. Odgojitelj treba primjerom ukazati na primjereno ponašanje u određenoj situaciji, govorno pratiti situacije i obrazložiti ponašanje prema prometnim pravilima.

Posjet djece okolini dobra su prilika za razvijanje prometne kulture i u situacijama kad grupa šeta pješice i kada se koristi neko vozilo.

Prerada doživljaja slijedi koji dan nakon posjeta kad se slegnu dojmovi. Javljaju se razlike u preradi koje proizlaze iz činjenice što su različita djeca različito osjetljiva prema

doživljenim detaljima. Dječja mašta mnogo toga dopuni i izmjeni te tako dijete prilagodi svom spoznajnom iskustvenom sklopu. Najomiljeniji su posjeti tamo gdje rade njihovi roditelji.

Posjet omogućuje upoznavanje što rade ljudi, njihovo upoznavanje, stavove, sredstva rada, radnu okolinu. To može biti motivacija za glazbeno, likovno, govorno i tjelesno izražavanje.

Šetnje u prirodu predškolske djece po svom su trajanju, sadržaju i organizaciji najjednostavniji oblici neposrednog upoznavanja okoline. Izvode se u neposrednoj blizini dječjeg vrtića, npr. u park, obližnji šumarak ili šumu, na dječje igralište, obližnji trg i slično, a imaju određen cilj.

Boravak na svježem zraku za vrijeme šetnje u svako godišnje doba povoljno utječe na zdravstveno stanje djece i na njihov tjelesni razvoj. Svaka šetnja ima posebnu vrijednost za razvijanje sposobnosti uočavanja, zapažanja i za buđenje dječje radoznalosti. Za vrijeme boravka na zraku na mjestu planiranom kao cilj šetnje, odgojitelj organizira raznovrsne pokretne igre, didaktičke igre, igre s prirodnim materijalima, igre loptom, užetima i rekvizitima što su ih djeca ponijela sa sobom.

Odgojitelj djecu priprema za šetnju. Na šetnju odlazi grupa zajednički. Prije polaska odgojitelj će s djecom razgovarati i najaviti im odlazak u šetnju i mjesto šetnje. Upozorit će ih na načine kretanja i na ponašanje na ulici, a podsjetit će ih i na objekte promatranja. S djecom predškolske dobi preporučuju se kratke šetnje. Prije svake šetnje odgojitelj treba provjeriti jesu li djeca prikladno obučena i obuvena u skladu s vremenskim prilikama.

U toku šetnje djeci je potreban kraći odmor koji sadrži izmjenu aktivnosti. Zato odgojitelj vodi djecu na mjesta gdje se mogu poigrati i razonoditi. Šetajući djeca usvajaju naviku kretanja na ulici, u grupi. Kretanje u grupi zahtijeva hodaње u parovima i određeni red, što predškolsku djecu umara, posebno onu mlađe dobi. Hodaње u parovima traži se samo za vrijeme kretanja ulicom. Na mjestima gdje nema opasnosti od prometa i gdje su samo pješačke staze dopušta se djeci slobodnije hodaње, ali ne izdvajanje iz grupe niti veliko zaostajanje. Preporučuje se da su s djecom mlađe predškolske dobi na šetnji dva odgojitelja.

Na šetnjama odgojitelj s djecom promatra sve pojave u biljnom i životinjskom svijetu. Odlazak u šetnju djeci je radostan doživljaj. O doživljajima, igrama i svojim zapažanjima na šetnjama djeca razgovaraju s odgojiteljima. Neke doživljaje izražavaju u raznovrsnim aktivnostima, npr. crtežima, opisima, postavljanju zagonetki, igrama oponašanja i slično.

Prve šetnje mlađe predškolske djece organiziraju se tek pošto su se djeca međusobno upoznala. Već u mlađoj predškolskoj dobi djeca usvajaju osnovna pravila hodaња: kretanje u

grupi, pravila hodanja ulicom, te usvajaju da na rubu pješačke staze, prije prelaska ulice, obavezno stanu i pričekaju odgojitelje i ostalu djecu, ta da svi zajedno prelazimo ulicu.

Šetnje starije predškolske djece ne smiju biti dulje od 30 minuta, srednje 20 minuta, a mlađe predškolske djece od 10 do 15 minuta. Za vrijeme šetnje djeca mogu razgovarati, ali ne mogu vikati i bučiti.

Osim pedagoškog karaktera šetnja ima i rekreativno-zabavni karakter. Za vrijeme šetnje djeca imaju mnogo mogućnosti samostalnog pronalaženja objekta i pojava za promatranje, igru, eksperimentiranje i provjeravanje, te tako utvrđuju i proširuju stečena iskustva.

Izleti u predškolsko doba su oblici odgojno-obrazovnog rada u kojima djeca izvan sobe dnevnog boravka upoznaju prirodu, okolinu, rad ljudi, promet, kulturno-povijesne spomenike i sl. Imaju pedagoško opravdanje i vrijednost.

Odgojitelj određuje odgojno-obrazovne zadatke izleta u skladu s planom i programom odgojno-obrazovnog rada u dječjem vrtiću i konkretnim planom rada svoje odgojne skupine.

Pri izboru mjesta za izlet uzimaju se u obzir dobne mogućnosti djece u skupini, uvjeti dječjeg vrtića, trajanje izleta, mogućnost prijevoza i sl. U dječjim vrtićima izleti se organiziraju kao poludnevni (u trajanju od nekoliko sati) ili kao cjelodnevni.

Za izlet je potrebno neposredno pripremiti djecu. Izleti u neposrednu okolicu prirode provode se sa srednjom i starijom predškolskom djecom. Mlađa predškolska djeca u pravilu ne sudjeluju u izletima ostalih grupa u dječjem vrtiću. Preporučljivo je da se izleti organiziraju po mogućnosti u svako godišnje doba na ista mjesta kako bi djeca doživjela kontinuitet promatranih pojava ili promjena.

Priprema za izlet ima nekoliko etapa:

1. etapa – organizacijske pripreme za izlet vrši odgojitelj,
2. etapa – priprema djece i roditelja,
3. etapa – izvođenje izleta,
4. etapa – korištenje doživljaja izleta u odgojno-obrazovnom radu.

Odgovornost za pripremu i izvođenje nosi odgojitelj. On planira mjesto i vrijeme izleta i određuje njegovu odgojno-obrazovnu vrijednost i zadatke. Odgojitelj zna zašto je izlet predviđen baš u to vrijeme i na tom mjestu, zna što će djeca tamo vidjeti i kako će se doživljaji kasnije uklapati u odgojno-obrazovni proces. Zbog toga odgojitelj prethodno upoznaje mjesto predviđeno za izlet. Ako je izlet cjelodnevni odgojitelj mora predvidjeti mjesto gdje će djeca ručati i mjesto gdje će se djeca poslije ručka odmoriti.

Potrebno je upoznati teren za igru, i što treba ponijeti s obzirom na teren. Odgojitelj predviđa što će sve djeca promatrati i što mogu skupiti ovisno o godišnjem dobu. Sve te detalje mora odgojitelj poznavati da bi mogao dobro planirati izvođenje izleta, pripremiti se za rukovođenje promatranjem i za objašnjavanja potrebna za vrijeme takvih boravaka u prirodi.

U slučaju ružnog ili kišovitog vremena izlet treba odgoditi. U praksi je dječjih vrtića uobičajeno da na izlete od nekoliko sati odlazi zajedno nekoliko skupina djece. Za predškolsku djecu pogodnija su putovanja autobusom, jer olakšavaju dolazak na odredište i manje zamaraju djecu.

Za odlazak djece na cjelodnevne izlete potrebno je pripremiti roditelje. Na roditeljskom sastanku potrebno je roditeljima objasniti pedagošku vrijednost izleta i njegovu potrebu. Na izlete odlazi nekoliko odgojitelja iz ustanove, a mogu se pozvati i roditelji.

Djecu također treba pripremiti. Odgojitelj ih upoznaje kamo će ići i što će tamo vidjeti. Treba ih upozoriti na ponašanje na javnim mjestima i u prijevoznim sredstvima. Priprema stvara vedro raspoloženje kod djece što pozitivno utječe na razvoj i govor djeteta.

Kada su stigli na cilj, odgojitelj dopušta djeci da se najprije odmore i snađu u novom prostoru i u nepoznatoj prirodnoj sredini. Tek nakon kraćeg odmora ispunjenog vedrom igrom, odlaze promatrati predviđene objekte ili pojave. Za vrijeme promatranja na izletu odgojitelj postavlja djeci pitanja, uspoređuje pojave, izvodi jednostavne zaključke i potiče djecu na mišljenje. Nakon završenih promatranja slijedi odmor i slobodne igre, u koje će se povremeno uključivati i odgojitelji.

S povratkom kući ili u dječji vrtić izlet nije završen. U dječjem vrtiću nastavljaju se promatranja donesenih predmeta i razgovara se o onome što su djeca vidjela i doživjela. Nakon stanovitog vremena ti se dojmovi i iskustva sređuju i proširuju na zanimanjima ili projektima. U nekim aktivnostima djeca izražavaju doživljaj izleta slikom, modeliranjem, kretanjem ili verbalnim opisivanjem.

Izleti u predškolsko doba remete svakodnevni ustaljeni dnevni red, raspored dana i života djece u vrtiću, ali je vrijednost stečenih iskustava nezamjenjiva bilo kojim zornim sredstvom. U predškolsko doba nije potrebno suviše izleta, ali ni bez njih ne može dječji vrtić potpuno ostvariti zadatke programa odgojno-obrazovnog rada.

4. PARK ŠUMA JANKOVAC

4.1. Kako do parka?

Postoji više opcija prijevoza kako doći do ulaska u park. Posjetiti se može automobilom, autobusom, kamperom, motociklom, biciklom ili pješice. Na sjevernoj se strani nalaze tri ulaza u Park prirode Papuk, koja obuhvaćaju područja Voćina, Slatinskog Drenovca i Orahovice. Na području virovitičko-podravske županije postavljena je smeđa signalizacija duž Podravske magistrale koja posjetitelje usmjerava prema navedenim ulazima. Na južnoj strani Parka, najznačajniji ulaz nalazi se u mjestu Velika. Iz smjera Zagreba moguće je doći autocestom Ivanja Reka-Lipovac, izlazeći na izlazu Nova Gradiška, gdje je preko Požege moguće doći do Velike. Iz pravca Vinkovaca, na izlazu Lužani, moguće je preko Pleternice doći do Velike. (preuzeto s <http://pp-papuk.hr/kako-do-nas/>)

4.2. Pravila

Budući da se djeca u svome vrtićkome okruženju pridržavaju zadanih pravila, i na Parku prirode Papuk postoje pravila kojih se posjetitelji moraju pridržavati. Oni su od iznimne važnosti za razvoj brige o prirodi i svemu što ona pruža. Područje Parka prirode Papuk zaštićeno je temeljem Zakona o zaštiti prirode, te su u skladu s time dogovorena pravila radi očuvanja izvornih bioloških, geoloških i kulturnih vrijednosti zaštićenog prostora. Na tom je području zabranjeno oštećivanje drveća, grmlja, trganje cvijeća i ostalih biljaka, plašenje i uznemiravanje, lovljenje i ubijanje bilo koje vrste životinja, te oštećivanje gnijezda i duplji životinja. Zabranjeno je logorovanje, paljenje vatre i ognjišta na mjestima koja za isto nisu predviđena, te odlaganje otpada na nepredviđena mjesta. Zabranjeno je zagađivanje vodotoka i izvora, te kupanje u jezerima. Radi vlastite sigurnosti, važno je pridržavanje znakova upozorenja. Također, zabranjeno je svako kretanje pasa bez povodca, te fotografiranje i snimanje u komercijalne svrhe. Bez koncesijskog odobrenja Javne ustanove Parka prirode Papuk, zabranjeno je bavljenje turističkom, ugostiteljskom i trgovačkom djelatnošću. Radi prevencije, služba čuvara prirode obavlja neposrednu zaštitu u Parku te ima ovlasti izreći kaznu na mjestu prekršaja u slučajevima nepoštivanja navedenih pravila koja su utvrđena Pravilnikom o unutarnjem redu u Parku prirode Papuk. (preuzeto s <http://pp-papuk.hr/pravila-parka/>)

4.3. Iz prošlosti Jankovca

Postoje matične knjige u Voćinu, u kojima se dana 16. rujna 1801. po prvi puta spominje područje Jankovca kao „Staklane na Skakavcu“. Do 1820. na Jankovcu je postojala staklana, a tad je preseljena u Slatinski drenovac. Do 1839. na Jankovcu postoji i groblje, a danas su ondje vidljiva samo tri spomenika: upravitelja staklane Ivana Gasteigera, te njegove supruge Katarine i sina Karla. Od 1840. do 1861. na Jankovcu živi Josip Janković, vlastelin i poručnik austrijske carske vojske, koji je sagradio lovačku kuću, iskopao dva jezera i uredio šetnicu do slapa Skakavac, te želio da mu i posljednje počivalište bude u stijeni iznad prelijepa gorske doline. Od 1850. do 1862. tim je područjem hajdukovao Maksim Bojanić, a nakon razbojništva često se skrivao u šumi i špilji nad izvorom na Jankovcu. Dana 7. srpnja 1895. osječki izletnici osnovali su na Jankovcu Planinarsko društvo „Bršljan“, drugo planinarsko društvo u Hrvatskoj. 3. lipnja 1934. na Jankovcu je svečano otvoren prvi planinarski dom u Slavoniji. 10. lipnja 1940. dovršen je prvi novi planinarski dom, koji je spaljen za vrijeme Drugog svjetskog rata. 30. studenog 1995. svečano je otvoren i treći planinarski dom na Jankovcu i mala električna centrala od 3 Kw koja je osvjetljavala planinarski dom i lugarnicu. Planinarski je dom još nekoliko puta nestajao u plamenu, a 80-ih godina prošlog stoljeća dobio je svoj današnji izgled. Do 1955. područje Jankovca proglašeno je zaštićenim dijelom prirode kao park-šuma, a 1999. Hrvatski državni sabor donio je Zakon o proglašenju Parka prirode Papuk, u čijem je sklopu i Park šuma Jankovac. Vlada Republike Hrvatske iste je godine osnovala Javnu ustanovu koja se bavi zaštitom, promocijom i korištenjem, odnosno upravljanjem ovim uaštićenim područjem prirode. 2005. stube isklesane u sedri slapa Skakavac, sstaklarsko groblje i grobnica Josipa pl. Jankovića proglašeni su kulturnim dobrom Republike Hrvatske. 2006. Grofova staza osvojila je nagradu Hrvatske turističke zajednice Zeleni cvijet, a 2007. Jankovac je postao dio Park UNESCO svjetskog geoparka s izuzetnim geološkim lokalitetima poput sedrene barijere te velikim blokovima migmatita. (službena brošura Parka prirode Papuk)

Slika 1. Izvor jankovačkog potoka u poluspilji

4.4. Geološki mozaik Jankovac

Jedna od prirodnih zanimljivosti Jankovačke doline su stijene nastale u različitim razdobljima geološke prošlosti planeta Zemlje. Od ulaza u dolinu do špilje Maksima Bojanića, na udaljenosti od samo 400 metara, sažeta je i vidljiva gotovo 400 milijuna godina stara geološka prošlost Jankovca i planine Papuk. Velebni, veliki blokovi migmatita najstarije su i najzastupljenije stijene na području Jankovca, a zajedno s drugim metamornim stijenama izgrađuju najveći dio Papuka. Potkraj paleozojske ere, prije otprilike 260 milijuna godina, na migmatitima se talože kontinentalni segmetni (konglomerati i pješčenjaci), nastali erozijom istih temeljnih stijena. Na početku nove geološke ere mezozoika, prije otprilike 250 milijuna godina, u rubnim, plitkim dijelovima tadašnjeg velikog oceana Tethysu talože se vapnenački sedimenti i dolomiti. U ovim stijenama vrlo su rijetki nalazi fosila čiji su ostatci često rekristalizirani. Iako se radi o reliktu krša u srcu Slavonije, na vršnom grebenu Papuka nalaze se gotovo svi morfološki oblici krških područja: špilje, vrtače i jame. Najmlađe naslage na Jankovcu predstavlja sedra, vidljiva na sedrenoj barijeri preko koje se prelijeva 35 metarski slap Skakavac. Slap e napaja vodom s izvora Jankovačkog potoka te uz pomoć sedrotvornih mahovina i alga stvara se šupljikava vapnenačka stijena sedra. Prema izotopnom određivanju barijere znano je da se glavni proces događao se prije 6 tisuća godina, ali traje i danas. Stvaranje geoloških tvorevina neprekinut je proces, tako trošenjem današnjih stijena koje se nalaze na

površini, stvaraju se recentni sedimenti u vidu potočnih nanosa. Geološka priča Jankovca interpretirana je na geološkom stupu izgrađenom od stijena iz različitih geoloških razdoblja, a često je korištena u geološkoj edukaciji djece i odraslih u sklopu programa koji se nude u Papuk UNESCO geoparku. (službena brošura Parka prirode Papuk)

4.5. Voda koja život znači

Pojava brojnih izvora i bogatstva vode u Parku prirode Papuk posljedica je složenih geoloških odnosa područja. Metamorfne stijene koje predstavljaju jezgru Papuka u hidrogeološkom su smislu vodonepropusne, dok su karbonatne stijene vodopropusne i predstavljaju kolektor vode u podzemlju. Na kontaktima vodopropusnih i vodonepropusnih stijena nastaju brojni izvori koji vodom napajaju brojne papučke potoke, koji se slijevaju prema rijekama Dravi i Savi. Izvor Jankovačkog potoka nastao je upravo na ovaj način- oborinska voda prolazi kroz pukotine karbonatnih stijena, te nailaskom na vodonepropusnu barijeru izgrađenu od pješčenjaka i silita izvire na površini u polušpilji te na još nekoliko metara na rubu jankovačke doline. Prosječna izdašnost izvora Jankovačkog potoka iznosi 27 l/s, a temperatura vode i u zimskom i ljetnom periodu je oko 9 Celzijusovih stupnjeva. Nekad je izvor poroka bio pozicija današnje Maksimove špilje te grobnice grofa Jankovića, jer su one nastale erozijskim djelovanjem vode, a dodatno tome svjedoči i sedra stvarana iznad današnjeg izvora Jankovačkog potoka. U pukotinama stijena uz izvor svoj je idealni dom pronašao i papučki endemski pužić znanstvenog imena *Graziana papukensis*. Voda je u gorskom jezeru veoma hladna i bogata kisikom. Upravo u takvim vodama razvio se pravi gorski jezerski ekosustav u kojem žive potočne pastve, kvalitetne vode. U jezeru obilato raste borak, ugrožena vodena biljka, a uz rub jezera u proljeće mogu se naći žuti irisi. Često se uz jezera i druge brze gorske potoke mogu vidjeti ptice vodenkos i gorska pastirica koje se na tom području gnijezde. Nakon obilnijih padalina niz slap Skakavac te potok Kovačicu slijevaju se ogromne količine vode u bujicama stvarajući prekrasnu scenografiju pred kojom čovjek ostaje zadivljen ljepotom trenutka i snagom prirode. (službena brošura Parka prirode Papuk)

Slika 2. Slap Skakavac

4.6. Grofova poučna staza na Jankovcu

Poučna staza izgrađena je u najljepšem dijelu Park-šume Jankovac uz planinarski dom, jankovačka jezera i slap Skakavac. Stube, pješački drveni mostići i rukohvati, koje smo postavili na stazi, posjetiteljima omogućuju pristup najljepšim prizorima Jankovca. Uz stazu smo postavili i poučne table sa sadržajima koji objašnjavaju pojedine prirodne ili kulturno-povijesne zanimljivosti uz koje staza prolazi. Poučnu stazu na Jankovcu nazvali smo Grofova staza iz poštovanja prema grofu Josipu pl. Jankoviću, prvom čovjeku koji je spoznao estetske i krajobrazne vrijednosti te doline.

Staza je, 2006. godine, dobila nagradu “Zeleni cvijet” Hrvatske turističke zajednice, kao najbolja u kategoriji originalne turističke destinacije kontinentalne Hrvatske.

Slika 3. Grofova poučna staza

4.7. Geološka poučna staza Rupnica i Poučna staza Stari hrastovi

Na lokalitetu Rupnica uspostavljena je kraća poučna staza koja govori o samom fenomenu stijena – vulkanskih stupova, te zanimljivu priču o vulkanima svijeta. Osim obilaska prvog hrvatskog geološkog spomenika prirode priču o usnulom „Rupničkom vulkanu“ moguće je upotpuniti obilaskom napuštenog kamenoloma Trešnjevica, jednog od najljepših geoloških lokaliteta u Hrvatskoj, gdje se vidi magmatska žila dužine nekoliko stotina metara koja probija 300 milijuna godina starije metamorfne stijene Papuka.

U sjeverozapadnom dijelu Parka, na području Djedovice, postavljena je kraća poučna staza koja kroz autohtonu šumu bukve i jele vodi do Starih hrastova, zaštićenog spomenika prirode. Divovski hrastovi starosti su oko 500 godina i jedni su od najstarijih živućih organizama u Slavoniji. Hrastovi koji zadivljuju svojom veličinom, izvrsno su mjesto da naučimo ponešto o flori i vegetaciji Parka prirode Papuk. Tik do hrastova prolazi i nekadašnja konjička staza Reitweg, kojom je nekada prolazila svita grofa Jankovića i ostalo plemstvo. Nepreglednim i nepristupačnim papučkim područjem nekada je harao i ozloglašeni razbojnik Čaruga, pa ovo

područje obiluje i brojnim legendama o njegovim nevjerojatnim podvizima. (službena brošura parka prirode)

5. ORGANIZACIJA POSJETA

Prije samog posjeta izletištu Jankovac, veoma je važno održati roditeljski sastanak oko pojedinosti vezanih za posjet. Cilj roditeljskog sastanka jest obavijestiti roditelje o samom izletu, pojedinostima koje se ondje mogu vidjeti, te utjecaju posjeta na dječji razvoj. Djeca uče iz prakse, ne shvaćaju imaginaciju. Njima su priče samo priče, od koji ništa ili vrlo malo izvuku. Kroz aktivnosti, najbolje uče prirodne pojave i shvaćaju prirodu.

Cifrić i Čulig (1988) upotrebljavaju pojam ekološke aktivnosti edukacijske znanosti o okolišu s ciljem pojašnjavanja problema ekološke etike, ekološke osjetljivosti i svijesti, odnosno ekološke kulture. Riječ je o konkretnom sadržaju ukupnih odgojno-obrazovnih nastojanja kojima se kod djece i odraslih razvija ekološka osjetljivost i ekološka svijest. (Cifrić & Čulig, 1998)

U dogovoru s roditeljima, važno je organizirati i prijevoz kojim doći do izletišta. Postoji mogućnost dolaskom osobnim automobilima, ili organiziranim autobusnim prijevozom.

Roditeljima je važno naglasiti što djeca trebaju ponijeti u posjet- samo osobne stvari (voda, hrana).

Upozoriti ih na nadmorsku visinu izletišta, ako neka djeca imaju problema s time, da se na vrijeme uspije reagirati.

Također, od roditelja saznati postoje li alergična djeca, kako bi se izbjegle daljnje komplikacije.

Moguće je ponuditi i roditeljima da idu posjet, kako bi putovanje bilo lakše i za djecu i odgojitelje, a na taj bi način djeca više vremena provodila sa svojim roditeljima u prirodnim ljepotama i možda bi poželjela ponovno ondje doći.

6. AKTIVNOSTI PRILIKOM POSJETA

Nema sumnje da igra ima vodeću ulogu kao svojevrsni posrednik u odgoju i obrazovanju djece mlađe dobi za okoliš. Prilikom uspostavljanja komunikacije dijete-okoliš pojavljuje se odgojitelj, kasnije učitelj, a s njima i cijeli niz činitelja, nezaobilaznih u stvaranju te komunikacije. Stoga i nije tako jednostavno pitanje igre kojom dijete prihvaća prirodu/okoliš kao početni izvor interesa, doživljaja, spoznaja, stavova i ponašanja. (Uzelac, Osnove ekološkog odgoja, 1990)

Igre u predškolskoj ustanovi imaju osobitu ulogu s obzirom na dob djece. Razumljivo je da uključivanje igara u predškolsku ustanovu znači stvaranje osnova za razumijevanje okoliša i buđenje interesa za ekološke aktivnosti djece. Igra je preduvjet, ali ne i jamstvo da je naigrano dijete ekološki osviješteno. Proces stvaranje osviještenog pojedinca dugotrajan je proces. (Uzelac, Osnove ekološkog odgoja, 1990)

Jedan od načina poticanja za ekološke aktivnosti za mlađu djecu nalazi se u čitavom nizu istraživačkih aktivnosti. Prema autorima Lane i Rossow, Uzelac i Starčević (1999) kažu da je uloga istraživačkih aktivnosti u razvijanju vještina kritičkog mišljenja te sposobnosti procjenjivanja i tumačenja ekoloških podataka. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

Odnos najmlađih prema prirodi najznakovitiji je u njihovoj aktivnosti- igri. Igra je najpristupačnija u određenju doživljaja prirode u odnosu na ostale aktivnosti djeteta u zaštiti okoliša. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

6.1. Igre i aktivnosti o biljnom svijetu

U razvoju ekološke osjetljivosti predškolske djece sve je podređeno osnovnom pravilu: polaziti od dječjeg neposrednog iskustva, zabavljati ih i buditi u njih osjećaje za prirodu. Povećanjem iskustva djece u neposrednom dodiru s prirodom, Uzelac (1999) kaže da se povećavaju mogućnosti za nove ekološke obavijesti. One mogu biti predložak u razvoju ekološkog ponašanja i ekološke kritičnosti djece. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

6.1.1. 1. aktivnost: Prvi susret s drvetom

Šuma pruža bogate sugestije za ekološka iskustva i ekološke aktivnosti djece u bilo kojem mjestu. Budući da je Jankovac park-šuma, ono potiče djecu da postanu budući odgovorni činitelji u okolišu. Aktivnosti pri prvom susretu s drvetom mogu uključiti poticanje djece da zagrele stablo, okruže ga rukama, prate smjer grana, dotiču listove i plodove, naslanjaju lice na koru stabla, traže i zapažaju tragove životinja, lišaja i gljiva. Takvim se aktivnostima razvija i stvara osjećajna veza s jednim dijelom šume.

6.1.2. 2. aktivnost: Moje drvo

U ovoj se aktivnosti djeci pomaže u razvoju i stvaranju emotivnog odnosa s jednim živim bićem, na način da se svakom djetetu dopusti da izabere jedno drvo koje mu se najviše sviđa, odnosno koje mu najviše sličí. Tako se djeca stavljaju u situaciju da saznaju imena drveća. Također, djeci se dopušta da promatraju kako vjetar miče grane drveća i nudi im se mogućnost vlastitog oponašanja micanja grana na vjetru, nogama potezanje korijenja u zemlji i rukama kao krošnjom privlače sunčeve zrake.

6.1.3. 3. aktivnost: Razvoj drveta

Svako dijete može sjesti ispod jednog stabla, nasloniti se na debló, gledati prema krošnji, slijediti liniju debla i grana, sve do posljednjih grančica. Takvom i sličnom aktivnošću stvara se osnova razumijevanja razvoja drveta. Naime, cilj je navedene aktivnosti pomoći djeci obnoviti i dopuniti vlastiti osjećaj povezanosti s prirodom.

6.1.4. 4. aktivnost: Dnevnik drveta

Aktivnost je kojom se s povećanom pažnjom promatraju fizičke karakteristike (veličina, boja, kakvoća kore, oblik lišća i njegova rasprostranjenost na drvetu) mogu se prenijeti u „Dnevnik drveta“. Također, djeci se može ponuditi povećalo kako bi izbliza pogledalo koru i lišće. Aktivnost u ovom kontekstu podrazumijeva i poticaje traženja nekih naznaka da tamo žive insekti i druge životinje, odnosno poticaje za aktivnosti traženja rasutog sjemenja oko drveta.

6.1.5. 5. aktivnost: Krošnja drveta

Kako djeca odlaskom u šumu proširuju svoje osjećajne veze i poznavanje drveća, valja dodati i aktivnost promatranja oblika krošnji, primjerice široka i okrugla krošnja (za hrast) i trokutasta (za jelu). Pri tome je bitno poticati djecu da pokušaju razmisliti koji mogu biti uzroci nepravilnog oblika krošnje koju upravo gledaju (nepravilna krošnja s jedne strane- zbog vjetrova s te strane, uzak oblik krošnje u gustoj šumi-radi traženja puta do svjetlosti. Važno je djecu poticati na razmišljanje i maštanje.

6.1.6. 6. aktivnost: Ja sam drvo

U ovoj je aktivnosti moguće djecu poticati na igre u kojima se neka djeca usredotočuju u ulogu stabla ili grmlja u šumi, neka u ulogu vjetra i snijega. Svako drvo- dijete morat će reagirati na različite atmosferske uvjete. Primjer: njiše li vjetra grane tijekom dužeg razdoblja, kakvo će one biti? Što će se s njima dogoditi pritisne li ih snijeg svojom težinom? Takva igra može poslužiti za bolje razumijevanje utjecaja atmosferskih prilika na oblik drveta.

6.2. Aktivnosti izoštravanja sluha

Osnovni smisao aktivnosti slušanja implicira i određeni intelektualni napor. Radi toga nude se aktivnosti u kojima djeca s većim intenzitetom percipiraju prostor sluhom, te na taj način doživljavaju nova bogatstva i raznolikost šume. Pritom se razvija i mašta.

6.2.1. 1. aktivnost: Osluškujem drvo

Djeca mogu sjediti ispod drveća raznih vrsta i različite starosti. Tada ih se može poticati na osluškivanje povjetarca ili nekog jačeg vjetra. Tako djeca otkrivaju da svako pojedino drvo ima svoj glas.

6.2.2. 2. aktivnost: Zvukovi iz različitih zona

Moguće je poticati djecu na istraživanje hodanjem uz oslanjanje na sluh u prikupljanju novih obavijesti o okolini i okolišu: sjesti i leći u različitim zonama. Nakon faze istraživanja, djecu poticati na prepoznavanje različitih zvukova zatvorenih očiju, određivanje njihova izvora, klasifikacija zvukova po izvorima: ptice, insekti, biljke, automobili.

6.2.3. 3. aktivnost: Predstava u šumi

Djecu potaknuti da se prepuste osluškivanju i slušanju najrazličitijih zvukova i šumova umjetnika prirode. Nakon toga potaknuti djecu na izražavanje svojih doživljenih slušnih slika o umjetnicima prirode kroz neku svoju priču.

6.3. Izoštavanje osjeta opipa

6.3.1. 1. aktivnost: Kora drveta

Raznim poticajima djeca mogu promatranjem i diranjem debla različitog drveća zapažati sličnosti i različitosti: usporediti koru na mladom s korom stoljetnog stabla: koru s dna debla usporediti s onom na granama isto stabla. Moguće je poticati aktivnosti prepoznavanja različitih vrsta kore drveća-biljaka zavezanih očiju: glatka, hrapava, nabrana, vlažna, suha, mekana i koja se ljušti. Težište je tih aktivnosti u stimuliranju i usavršavanju dječje učinkovite osjetljivosti opipa.

6.3.2. 2. aktivnost: Skupimo nešto iz šume

Poticanjem različitih igara, utemeljenih na osjetu dodira omogućuje se djeci da, prije ostalog, usavrše osjetilo dodira. Dodirom djeca uče prepoznati i razlikovati materijale. Svoje različite osjećaje djeca mogu izraziti usmeno ili likovno. U najavi takvih igara djeci se može ponuditi da u malim skupinama sakupe lišće, komade kore drveća, plodove, kamenje, pijesak i vlažnu zemlju. Sakupljene predmete valja spremiti u djenu kutiju. Osjetilom dodira treba prepoznati izvučeni predmet i usmeno ga opisati.

6.4. Aktivnosti izoštravanja osjeta mirisa

Kako značajan broj ekoloških aktivnosti pretpostavlja poznavanje drveća u cjelini, aktivnosti mirisanja pokreću i zahtijevaju integraciju takvih aktivnosti u ostale ekološko-perceptivne aktivnosti. Ovdje valja upozoriti na to da su biljke sastavljene od tvari koje proizvode mirisne sastojke. Ti sastojci imaju funkciju privlačenja korisnih životinja i udaljavanje neprijatelja. Sastojci su smješteni na deblu, lišću, cvijeću i plodovima. Mogući ciljevi istraživanja takvih aktivnosti su postati svjestan velike različitosti mirisa u šumi, razlikovanje mirisa po kori, plodovima, novom i starom lišću, sjemenkama i cvijeću.

6.4.1. 1. aktivnost: U potragu za mirisom

Važan je broj igara i aktivnosti kojima se može ići u potragu za predmetima specifičnih mirisa primjerice: vlažan teren, češeri, suho lišće, smola, iglice borova, voće. Djeci je važno omogućiti aktivnosti traženja razlika među mirisima. Primjerice, usporediti miris suhog i vlažnog lišća, miris lišća koje trljamo među dlanovima i istoga lišća koje su tek uzeli u ruke.

6.5. Aktivnosti o životinjama

Teško je povući granicu između igara i aktivnosti u svezi sa šumom i igara u svezi sa životinjama šume. Međutim, one se ipak ne mogu poistovjetiti, jer je njihova funkcija u pojedinim aspektima aktivnosti bitno različita. Igre i aktivnosti o šumi i životinjama djeca mogu i sama pronalaziti i određivati njihov sadržaj, odnosno tragati za adekvatnim izrazom o doživljaju drveća i životinja šume.

Uzelac i Starčević (1999) kažu da u ekološko-odgojno-obrazovnoj praksi ekološke igre i aktivnosti u vezi sa životinjama imaju različito značenje. Poticaj može biti svaki snažniji doživljaj i događaj iz šume. Djeca predškolske dobi rado se uključuju u igre i izvode takve aktivnosti. (Uzelac, V.; Starčević, I., 1999)

6.5.1. 1. aktivnost: Hranimo ptice

Od svih životinjskih zajednica, ptice su najpogodniji dio prirode za djecu i mogu ih lako promatrati. Kako bi se djecu zainteresiralo za ptice, moguće im je ponuditi da nižu vijenac od suhog lišća i objese ga na granu, u svome domu skupljaju korov i sjemenke, te to ponesu u posjet Jankovcu, kako jankovačke ptice ne bi ostale gladne.

6.5.2. 2. aktivnost: Osluškujem glasove

Djeci se ponudi određeni listić zapažanja, koji im je dobra osnova za dublju ekološku komunikaciju u daljnjim susretima s pticama ili nekim drugim šumskim životinjama. U ovoj aktivnosti moguće je osluškivati pjev ptica, šumove, odakle dolazi pjevanje i šumovi: iz visine, s drveća, grmlja, trave, sa zemlje, iz vode.

6.5.3. 3. aktivnost: Nastamba za životinje

Skupljanjem različitog materijala: komada drveta, lišća, kamenja, zemlje; djeci omogućiti da izgrade nastambu za životinje. Na taj način potiče se razvoj empatije prema prirodi i njezinim stanovnicima.

6.6. Aktivnosti na vodi

6.6.1. 1. aktivnost: Vožnja kanuom

Budući da izletišta Jankovac ima svoje jezero i u suradnji s članovima Parka prirode Papuk, moguća je organizacija vožnje kanuom, svakako je važno djeci ponuditi tu aktivnost. Oni na taj način mogu primijetiti kako se lako održavaju na vodi, mogu promatrati vodu, njezine stanovnike i doživjeti nemir vode.

6.6.2. 2. aktivnost: Kušanje vode

Djeci je moguće ponuditi da kušaju vodu s jankovačkog izvora, osjete njezinu hladnoću, pitkost, te ju usporede s vodom iz kućne slavine. Uz to, razgovarati o tome za što je voda bitna, može li se bez nje živjeti?

7. ZAKLJUČAK

Dječji vrtić nije i ne smije biti jedino mjesto dječjeg učenja. Zbog toga je važno organiziranje posjeta kako bi djeca iz prve ruke učila o prirodi i prirodnim pojavama, te tako osvještavala ekološku svijest u sebi. Na taj se način djecu potiče na ekološki odgoj kojemu je cilj razumijevanje prirodnih procesa i njihove uzajamne ovisnosti, te izgradnju stavova i pozitivnog odnosa prema okolišu u praksi, u akciji i u življenju. Kako bi se djeci pobliže približile potrebe okoliša, potrebno im je pružiti konkretna iskustva, te naglasak staviti na stjecanje izravnog iskustva, iskustva iz prve ruke, te na samostalno i spontano otkrivanje svijeta koji leži u prirodnoj znatizelji. Ključ odgoja nalazi se u odgojiteljevim rukama koji ima želju i volju odgajati dijete u tom smjeru i od malih nogu u njega usaditi ljubav i brigu prema prirodi, jer tko će je voljeti, ako ne djeca? Posjet djece predškolske dobi izletištu Jankovac pogodan je za sve uzraste rane i predškolske dobi. Svojim prirodnim ljepotama, Jankovac pruža uživanje u svakom aspektu ekološkog odgoja, koji je moguće potaknuti raznim aktivnostima osluškivanja prirode, mirisanja prirode, opipavanja prirode, uočavanja biljnih razlika i procesa, te upoznavanja životinjskog svijeta. Aktivnosti pomažu djeci da žive suživot s prirodom, jer priroda bez nas može, ali mi bez nje ne možemo.

LITERATURA

- [1] Cifrić, I., & Čulig, B. (1998). *Ekološka svijest mladih*. Zagreb: Zavod za sociologiju filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- [2] Grupa autora (1996). *Očuvajmo Zemlju zajedno*. Čakovec, Dječji centar Čakovec
- [3] Herceg, N. (2013). *Okoliš i održivi razvoj*. Zagreb: Synopsis d.o.o.
- [4] Rothschild, J., Daniels, E. R. (1999). *Bogatstvo materijala kao izvor dječje spoznaje*. Zagreb, Korak po korak
- [5] Simmons, I. G. (2010). *Globalna povijest okoliša*. Zagreb: Disput
- [6] Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum*. Zagreb: Mali professor
- [7] Službena brošura Parka prirode Papuk
- [8] Uzelac, V. (1990). *Osnove ekološkog odgoja*. Zagreb: Školske novine
- [9] Uzelac, V. (1996). *Okoliš-obrazovanje-odgojitelji/učitelji*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- [10] Uzelac, V. (1996). *Djelatnosti u razvoju ekološke osjetljivosti djece*. Zagreb, Hrvatski pedagoško-književni zbor
- [11] Uzelac, V.; Starčević, I. (1999). *Djeca i okoliš*. Rijeka: adamić.
- [12] <http://pp-papuk.hr/> preuzeto 10.rujna 2018.
- [13] <https://tz-cacinci.hr/izbor-iz-turisticke-ponude/izletiste-jankovac/> preuzeto 9.rujna 2018

Abstract

Kindergarten, along with family surroundings, is the first stimulation of child-integrated development. Along with different educational styles kindergarten includes ecological education, which aims to understand natural processes and their mutual dependence, it helps building attitudes of positive environmental consciousness. Preschool institution and educators setup and develop continuity in the development of ecological awareness, beginning from the developmental aptitude and real ecology based child experience. Children learn through experience and therefore it is important to organize different visitations that enable them to learn from first-hand. Excursion site Jankovac offers, along with its personal, experience based learning. Through various activities, the children learn the natural beauties of the site, raise ecological consciousness, and learn about conserving nature's creation.

Keywords: a preschool children, excursion site Jankovac, visitation, first hand learning.

PRILOZI

Slika 1: Izvor jankovačkog potoka u poluspilji

Slika 2: Slap Skakavac

Slika 3: Grofova poučna spilja